

ПРОФЕСИИТЕ НА БЪДЕЩЕТО СА ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ

Проф. Миглена Темелкова, ректор на Висшето училище по телекомуникации и пощи, *прег Bulgaria ON AIR*

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография БОРИСЛАВ ЖУЙКОВ

Професор Темелкова, Висшето училище по телекомуникации и пощи е всъщност най-старото специализирано висше училище в България, през миналата година навърши 140. Как виждате бъдещето на една институция с толкова традиции?

Бъдещето по принцип е визия, която на пръв поглед изглежда трудно достижима и която повечето хора може би смятат за невъзможна.

Нашата визия е свързана с поддържането на качеството на обучението, със запазване и обогатяване на традициите, с развитие на иновативни образователни продукти, с развитие на интердисциплинарността - защото тъкмо интердисциплинарните специалности са професиите на бъдещето.

Отдавна слушаме оплаквания, че университетите в България са твърде много, и че по-малките и специализирани изразходват излишни средства за отделни администрации, когато биха могли да се обединят. Държавата дори наскоро обяви определени стъпки в тази посока. Но не е ли това още веднъж намеса срещу свободната конкуренция, която уж бе в основата на образователната реформа? Има ли още страх от конкуренция в системата на образованието?

С един въпрос поставихте много теми. На първо място, след 10 ноември 1989 няма създадени нови държавни висши училища, а само частни. Държавните дори са с едно по-малко - от картата на българското образование отпадна висшето артилерийско

училище в Шумен. Така че тезата, че университетите са много, не е вярна. Проблемът в българското висше образование е друг: либерализацията по отношение на акредитиране на специалности извън типичния профил на съответното висше училище. Днес имаме достатъчно примери за университети, които преди 1989 са били строго специализирани, а днес предлагат специалности от А до Я. Кое то невинаги кореспондира с потребностите на региона, в който се намира конкретният университет. Ако някой иска да състави качествена карта на българското висше образование, би трябвало първо да направи анализ на потребностите на регионите, и да обвърже тези потребности със специалностите във висшите училища. Ако можем въобще да говорим за държавна намеса, тази намеса трябва да е свързана с реалните потребности на икономиката.

Идеята за обединяване на петте т. нар. "технически" висши училища в София не просъществува дълго...

В последните месеци сме свидетели как изпълнителната власт обявява едни намерения, и след това, осъзнавайки може би абсурдността им, се отказва от тях. Същото стана и с гръмката идея за обединяване на висши училища. Може би това беше един експеримент на министъра на образованието, защото в последните седмици, под натиска на студентските съвети на засегнатите висши училища и намесата на омбудсмана, той бе принуден да изпрати писма, с които декларира, че подобни решения за консолидиране ►

► и обединяване ще бъдат единствено и само на доброволен принцип. Така че за пореден път станаме свидетели на желание за реформа, и после тихомълком - на оттегляне на заявеното реформаторско намерение. Колкото до конкуренцията, тя е движещият фактор на всяко развитие. Именно в благоприятната напрежава между висшите училища се раждат най-добрите специалности, най-иновативните образователни продукти. От това печелят и кандидат-студентите, и икономиката, и обществото. Конкуренцията не би трябвало да бъде ограничавана. Ролата на държавата трябва да се свежда до регламентацията на висшето образование и до акредитацията на университетите - но акредитация, съобразена с потребностите на регионите и на икономиката.

В същото време вие далеч не сте против партньорствата с други университети. ВУТП бе сред пионерите в това отношение, създавайки съвместни проекти със Стопанската академия в Свищов, с медицинските университети, с Техническия университет във Варна... Сега се прокрадва идеята партниращите си университети със споделени специалности да могат да издават и общи дипломи. Как гледате на това?

Да, могат да издават общи дипломи - това скоро ще е факт с последните промени в Закона за висшето образование. Висшите училища, които имат споделени образователни продукти, могат да издават дипломата по съответната програма съвместно. Това не е уникална практика, прави се и в други страни, но е с добавен иновативен български елемент. По света най-често дипломата се дублира - тоест издава се идентична диплома от двете висши училища, които си партнират в определена програма. Докато точно това едновременно вписване на двете или повече висши училища в дипломата е българският принос.

Казвате, че не съм против партньорствата. Нещо повече - аз не съм против и идеята на министъра за създаване на по-окупирани структури. Но не по начина, по който първоначално бе представяна тя - без съгласието на засегнатите субекти и без разговор с тях. И не с философията, с която тази промяна беше предложена. Защото министърът взаимства френския модел, но той предвижда окупяването на университети да става с огромни инвестиции. За пример ще дам Парижкия университет, чието изграждане е планирано за десетилетия и с инвестиция от порядъка на 6 милиарда евро. Докато у нас това бе предложено едва ли не от днес за утре, а и никой не отчете, че се изисква огромна инвестиция.

Разбира се, в българската образователна практика няма регламентация на подоб-

ни сливания, за които говори министърът, и трябва да се стъпва много внимателно, когато се презентират. Първо, не е тайна, че образованието е консервативна система. И второ, нашият модел на висше образование е съветско-германски, и прилагането на една англо-саксонска кръпка в него едва ли би дала този резултат, който очаква образователният министър. Идеята е добра, но тя трябваше да бъде съобразена с българската образователна традиция, с реалностите във висшето образование, и да бъде базирана на предварителен анализ.

И още нещо: моделът, предложен от МОН, предполага обединение по научни области. Но това, макар и заимстван от чужбина, е остарял модел, защото развитието на икономиката, и по-специално на индустрия 4.0 и 5.0, изискват интердисциплинарни професии. Няма да бъдат актуални онези професии, които съсредоточават само умения от една област. Конкурентоспособни ще са само онези специалисти, които имат уменията да боравят с интердисциплинарно познание. Интердисциплинарността изисква именно такива обединения и партньорства като тези, които ние първи в България направихме.

Споменахте, че образованието е консервативна система. В много български университети все още се залага на традиционното заучаване на знания. В области като информационните технологии обаче това е непостижимо - напредъкът е толкова бърз, че няма смисъл да се запазва информация. Трябва вместо това да се усвоява уменията как тя да бъде откривана при нужда. Как стоят нещата при вас?

Отворихте още една болна тема: регламентацията на професионалното висше обра-

зование. В стратегията са заложили три вида висши училища: научно-изследователски, професионални и чисто образователни. Научно-изследователските бяха определени през лятото на 2021 година - така наречената в нашите среди "Великолепна седеморка". Но останалите два вида все още не са дефинирани. Точно това е най-голямата необходимост в системата: да се посочат критериите, на които трябва да отговарят тези други два вида висши училища, както и начините и методите за тяхното финансиране. Защото поставянето на една и съща писта на научно-изследователски, професионални и образователни висши училища е дискриминация. По Плана за възстановяване и устойчивост във всеки от тези седем научно-изследователски университета ще бъде излят огромен финансов ресурс, над 200 милиона лева. Това ги поставя в неравни условия с останалите - професионални и образователни, като пак казвам, че ние все още не знаем кое училище в коя група ще попадне.

Тук отново опираме до онова, което ще бъде потребно в бъдеще. Например Индустрия 5.0 ще бъде индустрията на специализираните поръчки. Масовото производство ще е отживелица, изместено от малките партиди, уникалните серии, с привнесен творчески елемент, от бутиковото. Това ще са най-скъпите услуги в бъдеще. На този фон, окупяването на висшите училища изглежда малко смешно. Само малките висши училища могат да привнесат тази добавена стойност, която ще е потребна на Индустрия 5.0. Впрочем и в момента гръбнакът на европейската икономика са малките и средни предприятия. Логично е и гръбнакът на образователната система в Европа да са малките, специализирани и професионално насочени висши училища. Коеято ме връща към началото на въпроса ви: именно в тези спе-

циализирани висши училища, като нашето, е особено силно застъпено практическото обучение. При нас е огромен процентът на занятията, провеждани в реална бизнес среда и от експерти от практиката, работещи в най-големите технологични и телекомуникационни компании.

Всички визионери са съгласни, че липсата на компетентност за новите работни места ще води до бедност в бъдеще. Държавите, които не развиват такава компетентност, ще се развиват по-бав-

тук трябва да му възразя: матурите не могат да изпълняват тази роля именно заради липсата на единен стандарт за знанията при завършването на 12-и клас. По тази причина висшите училища, за които има по-високо търсене, включително и нашето, са принудени да прилагат допълнителен приеман изпит. Защото, съгласете се, няма как да приемем в специалности като Киберсигурност на високите технологии или Телекомуникации или Софтуерно проектиране студенти, които нямат необходимия солиден фундамент от знания. Това важи особено за интердисципли-

щажития сме приютили украински студенти от сродни с нашите специалности. Учени от Украйна, без да пренебрегваме и научните си контакти с руски партньори, също започват да работят с нас. Добър пример за партньорството, което понякога се ражда именно от подобни изключително тежки кризи.

ВУТП е от малкото държавни висши училища, в което проблемът е не как да се запълнят бройките, а как да се отпуснат допълнителни заради големия интерес. Кои специалности са най-атрактивни към за кандидатите и кои остават по-незабелязани?

Безспорно по-пренебрегвани са специалностите, свързани с управлението, но и това е резултат на политиката, която държавата прилага през последните години. Там има отлив. Но за сметка на това все по-голямо търсене се регистрира към специалности като Киберсигурност на високите технологии, Киберсигурност в бизнеса, Дигитална публична администрация, Дигитално предприемачество и високи технологии, Телекомуникации, Софтуерно проектиране, Дигитално лидерство. Специалностите на бъдещето. За тях има състезание сред кандидат-студентите.

Още от 2020 година започнахме да създаваме интердисциплинарни специалности с други университети, и от 15 септември ще имаме първите такива на образователния пазар в България: Телемедицина, заедно с Медицинския университет в Плевен, Софтуерно проектиране в медицината с Медицинския университет в Пловдив, Системи за организация на въздушния транспорт с Висшето военно-въздушно училище "Георги Бенковски", Дигитална икономика със Стопанската академия в Свищов... Предстои ни разработването и на нови интердисциплинарни програми, но те ще стартират от по-следващата година.

Разговаряли сме с вас и преди, че България има и традициите, и други фактори да се превърне в силна образователна дестинация. Кое е и универсално решение за демографската криза. Ако зависеше от вас, както бихте направили в тази посока?

Светът отдавна го е измислил. Привлекателни образователни дестинации се създават по същия начин, по който се създават и желани туристически дестинации. Ролята на държавата в този процес е безспорна. За целта преди всичко трябва да създадеш силни, конкурентоспособни и тясно специализирани образователни институции в страната. И после да им изграждаш репутация успоредно с репутацията на държавата. Това са съвместни усилия, в които няма как да отпрека ролята на Министерството на образованието и науката като координатор и инициатор. ■

"Моделът, предложен от МОН, предполага обединение по научни области. Но това, макар и заимстван от чужбина, е остарял модел"

но. Виждате ли промяна в политическата воля в тази област у нас, след като дълги години България бе на опашката в ЕС по разходи за образование.

За съжаление в последните месеци не виждам. Образованието е част дори от националната сигурност на една държава, ако щете, защото това е потенциалът ѝ за бъдещо развитие. Затова всяка държава трябва да има дългосрочна стратегическа политика в областта на образованието. Докато ние в последните месеци бяхме свидетели на опити за една необмислена реформа, от която накрая се отказаха. Това говори или, че не се познава достатъчно добре системата на образованието, или, че просто се работи на парче по някаква причина.

Наскоро министърът се оплака, че голяма част от завършващите средно образование не разбират три четвърти от материала. Какво е качеството на кандидат-студентите по ваши наблюдения?

Това е може би най-болната тема за средното образование: липсва единен стандарт за знанията на учениците. Поради простата причина, че съществуват множество учебници по един и същи предмет, както и възможност преподавателят сам да избира кой от тях да ползва. Ако в едно и също училище има двама преподаватели по биология, различните класове могат да учат по различни учебници. Това далеч не води до унификация на знанията, които трябва да има един ученик при получаване на дипломата за средно образование. Като говорим за регулаторната роля на държавата, ето къде тя наистина трябва да се прояви - да се осигури единен стандарт за знанията на всеки ученик.

Министърът на образованието и науката презентира в последните месеци идеята матурата да бъде вход за висшите училища. Но

нарните ни специалности, като Телемедицина, Софтуерно проектиране в медицината, Системи за организация на въздушния транспорт, Дигитална публична администрация, Дигитално предприемачество и високи технологии. Още на входа на такива специалности са необходими определени основни знания у студентите, за да бъде следването им пълноценно. Затова няма как матурата да бъде вход за всички висши училища.

А и матурата е една единична проверка, която не е защитена от манипулации, случайности и така нататък...

Точно така. Наскоро ми се наложи да участвам в една работна група и там стигнахме до извода, че няма нищо лошо, вместо да има матури, ученикът да има едно портфолио, в което периодично да бъдат нанасяни резултатите от проверките на знанията му. Тези проверки могат да формират и неговата крайна оценка при изхода от системата на средното образование. Така бихме избегнали и проблема с тъмната част на икономиката от уроци преди матурите, свързани с тях стрес при децата, субективните оценки...

Covid-19 доведе до бум в онлайн търговията и до остра нужда от професионални кадри в логистиката. Отражава ли се това на работата ви?

Преди всичко ние възприехме кризите като възможност. Така или иначе бяхме заложили в стратегическата си рамка акредитация на дистанционно обучение, а покрай Covid-19 просто се наложи да го направим много по-рано.

Воината в Украйна, колкото и печално събитие да е, също отваря нови възможности: от една страна, за солидарност, а от друга - за съвместно развитие на проекти с украински учени и студенти. В нашите об-